

RÄDARENS VISKNING

EMILIA ERFVING, ANTTI HINTSA
SARA SINTONEN, HEIDI SAIRANEN
& KRISTIINA KUMPULAINEN

Rådarens viskning, 2017

©UPPHOVSMÄN 2017

EMILIA ERFVING & ANTTI HINTSA	Planering, manuskript, layout och illustrationer
SARA SINTONEN	Planering och manuskript
HEIDI SAIRANEN	Pedagogiskt sakkunnig
KRISTIINA KUMPULAINEN	ledare för MOI-utvecklingsprogrammet

KONTAKTINFORMATION:

www.monilukutaito.com

Utvecklingsprogrammet Inläring av multilitteracitet med glädje (MOI) är ett program som främjar multilitteracitet. Programmet grundar sig på senaste vetenskapliga forskningsdata och är avsett för anställda inom småbarnspedagogik, förskole- och nybörjarundervisning (årskurs 1 och 2) samt anställda i biblioteks- och kultursektorn. Utvecklingsprogrammet genomförs av Playful Learning Center vid pedagogiska fakulteten vid Helsingfors universitet och finansieras av undervisnings- och kulturministeriet.

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

ISBN 978-951-51-3678-7

Publikationen får distribueras och användas fritt
i icke-kommersiella syften.

The background of the page is a stylized illustration of a forest. Large, leafy trees with green foliage frame the top and sides. In the foreground, there are several large, detailed mushrooms with green caps and white stems. The ground is covered with small, dark green plants and flowers. The overall style is whimsical and hand-drawn.

RÅDARENS VISKNING

Myter och multilitteracitet

Myter är gemensamt delade historier och folksagor som ingen egentligen någonsin har sett eller upplevt men som anses vara sanna. I det förångna, för mycket länge sedan, föddes finländska myter ofta av iakttagelser i anknytning till naturen. Naturen var en inspirationskälla och människorna ville föra en dialog med naturen: de hade ett annorlunda förhållande till naturen än vad vi har idag.

För människor i norr har naturen haft en egen speciell betydelse, eftersom årstidsväxlingarna här gör naturen mycket varierande och rik. Det är inte så konstigt att naturen har väckt fantasin och gett upphov till många myter. Man har till exempel trott att ett stjärnfall är en spricka på himlen genom vilken gudarna kan titta ner på jorden. Skogarna och skogsväsendena är också en väsentlig del av kulturen och levnadssätten i norr. Skogen var ju också en viktig näringskälla.

Med Rådarens viskning-aktivetskorten vill vi fira det 100-åriga Finland. Helheten publiceras i digital form och den kan användas och distribueras i icke-kommersiella syften. Vår tanke är att materialet används främst digitalt.

Det pedagogiska syftet med aktivetskorten är att väcka intresse för den finländska naturen och för gamla myter ur många olika synvinklar. Uppgifterna lockar också deltagarna att på många olika sätt själva iakttä, fundera, hitta på och experimentera.

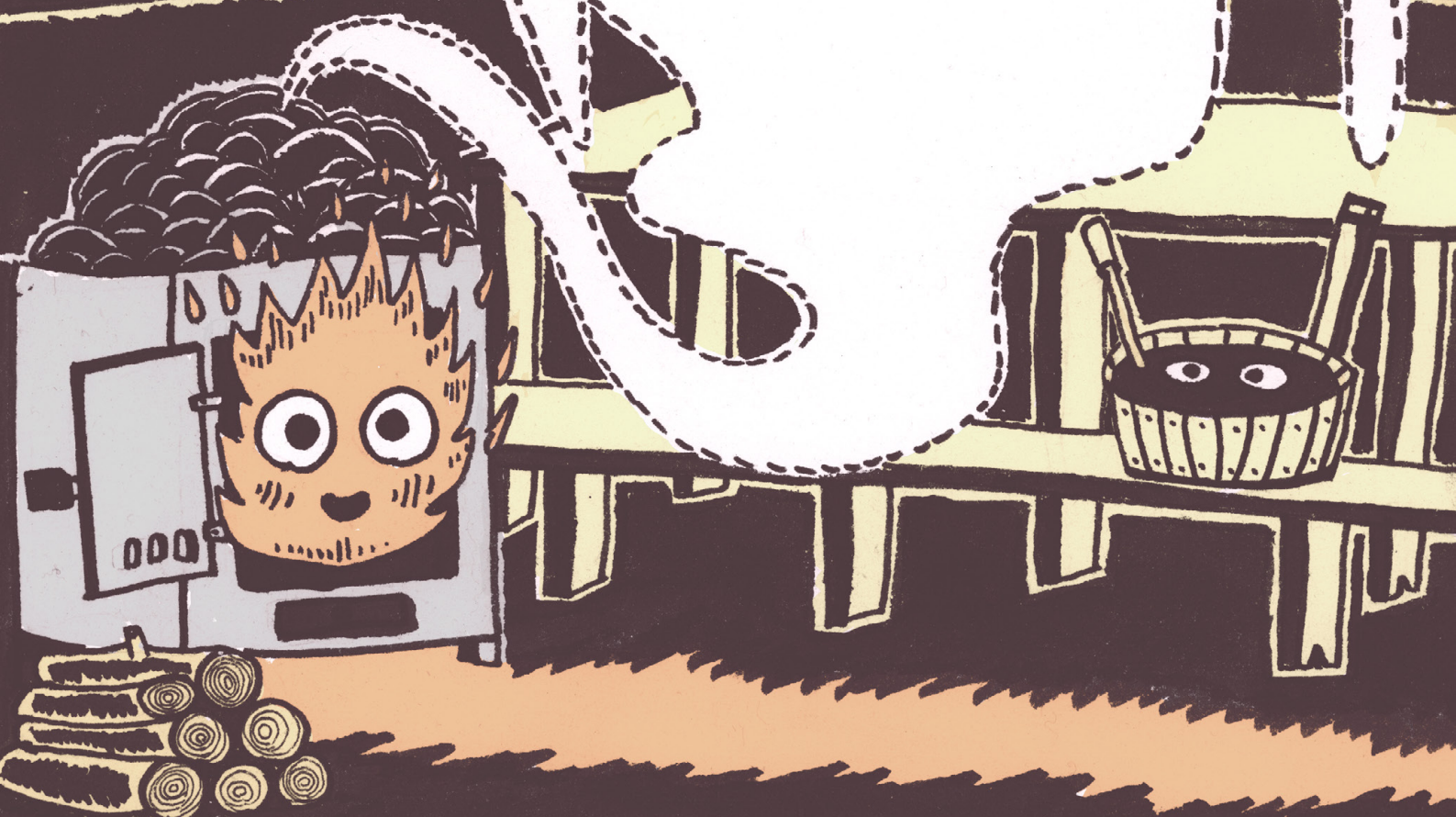
För framställandet av aktivetskorten har vi fått stöd av "MOI - Inläring av multilitteracitet med glädje"-utvecklingsprogrammet som finansieras av Undervisnings- och kulturministeriet och genomförs av Helsingfors universitet. Materialet kan fritt laddas ner på MOI-projektets webbplats:

www.monilukutaito.com

ALLT HAR EN RÅDARE

Forntida finländare trodde att det fanns rådare. Allt levande och livlöst hade en egen rådare. Till exempel vattnet, elden, stugan och bastun hade sina egna rådare, likaså många föremål och platser. Rådarnas uppgift var att skydda och försvara, ibland även härska. Rådarna respekterades och uppskattades. Varje människa hade också en egen rådare som hen ärvt av sina mor- eller farföräldrar.

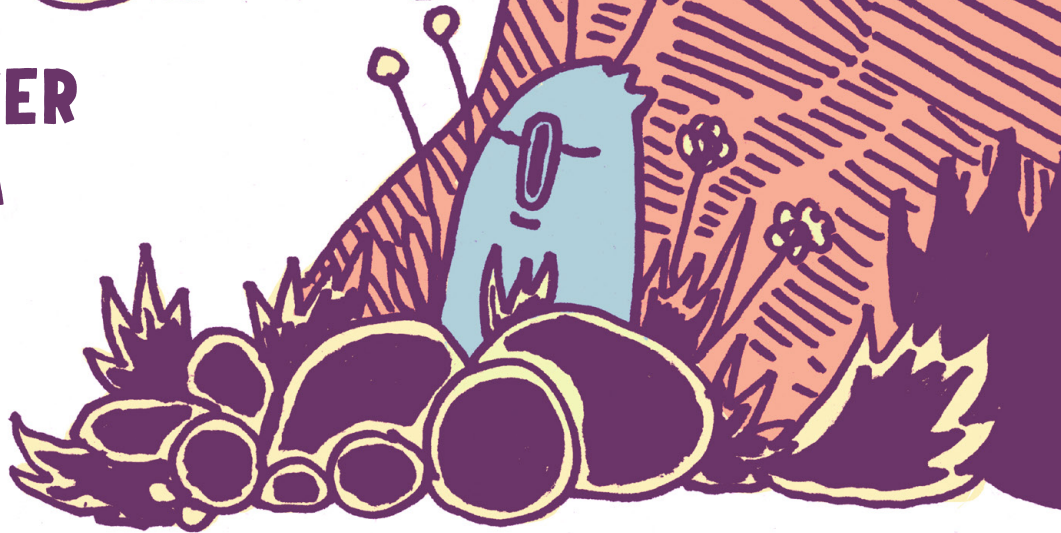
Tänk om alla människor även nu hade en egen rådare. Hur skulle de se ut? Och vilka slags rådare skulle olika föremål som till exempel mobiler eller leksaker ha?

RÅDARNA LEKER KURRAGÖMMA

Rådarna kan vara olika slags väsen, till exempel troll, tomtar eller skogsrån. Enligt gamla myter kunde rådarna också omvandla sig till exempelvis ett träd, en sten eller ett berg.

Betrakta noga de stenar och träd som finns på gården: ser ni skepnaden av ett skogsrå, en tomt eller ett troll någonstans? Ni kan till exempel rita eller fotografera era fynd. Fundera också tillsammans över hur väsendena har rört sig och låtit innan de blev till en sten eller ett träd. Vad skulle de berätta om de blev levande igen?

TAPIOS RIKE

Forntida finländare respekterade skogen och hade ett nära förhållande till skogen och dess djur. Förutom rådjur hade skogen också en egen gud, Tapio.

Diskutera era erfarenheter av att röra er i skogen. Hur doftar och luktar det i skogen? Vad kan man höra i skogen? Gå ut och undersök en skog nära er. Hittar ni hålor där man förut trodde att rådjur bodde? Hur tror ni att det skulle se ut i rådjurs hem?

BJÖRNEN

Björnen är det mäktigaste och starkaste djuret i den finländska naturen. Björnen har många namn, till exempel Bamse, honungstass, nalle (på finska otso, ohto, metsän ukko, mesikämmen, hunajatassu, nallukka). Människorna vågade inte nämna det riktiga namnet eftersom de trodde att björnen hör sitt namn och kommer när den anar människornas avsikter.

Vad kunde ni kalla björnen? Om du var en björn, i en hurdan skog skulle du vilja bo och vad skulle du vilja göra?

TOTEMPÅLAR I SKOGARNA

Tidigare fanns det totempålar även i Finland. Områden med totempålar var platser för dyrkan och totempålarna ansågs ha beskyddande egenskaper.

Planera en egen totempåle hundraåriga Finland till ära.

SIARE

I skogen rör sig en forntida siare. Siaren ser på grenarna och stenarna på marken som bildar olika figurer. Siaren berättar att man kan spå framtiden utifrån grenarnas och stenarnas placering.

Lek siare. Hitta på en fråga som ni vill ha svar på. Ni kan till exempel spå i stickor och småstenar som ni samlat ute eller pennor och andra små föremål ni hittar inne. Ta föremålen i handen och kasta dem på marken, golvet eller bordet. Spådomen läses utifrån föremålens placering.

Den forntida siaren visar innehållet i sin trollpåse. Påsen innehåller olika slags skatter och konstiga föremål som siaren hittat: en torkad groda, fladdermusvingar, björntänder, björnklor, ormstenar, trädkvistar och rötter som växt ihop till en ring. Varje föremål är viktigt för siaren och påminner om någonting.

Gör trollpåsar själva och lägg olika saker i varje påse: vad kan det finnas i påsarna? Ni behöver inte samla allt på en gång utan innehållet kan utökas småningom till exempel på utfärder.

SIARENS TROLLSTAV

Siaren har med sig en trollstav som är gjord av en noggrant utvald gren. Trollstaven är så liten att den ryms i trollpåsen. Inne i trollstaven under barken finns kärnan, där man kan höra den goda rådares svaga viskning om man lyssnar noga.

**Gör egna trollstavar med
goda rådares viskningar
rullade inuti.**

MYTISKA VÄSEN

Eftersom folktron består av mycket som ingen nödvändigtvis någonsin har sett trodde man också att rådarna kan vara till hälften människor. Till exempel tänkte man sig att vattenväsendet näcken skulle vara till hälften människa och till hälften fisk. Man bad näcken om en god fiskfångst.

BYGG MYTISKA FIGURER ENLIGT FÖLJANDE RECEPT:

1. Välj först vilket djur figuren ska representera och lägg till naturelement (t.ex. lav, blommor, gräs).
2. Lägg till ett kraftelement (t.ex. hornet av en enhörning, ett gyllene öga, trollvingar).
3. Krydda vid behov med mänskliga drag och färdigheter (t.ex. händer, talförmåga).

Mytiska figurer kan byggas utomhus av naturmaterial, genom att själv klä ut sig till en sådan figur, genom att göra en mask eller på något annat sätt som ni själva hittar på!

TRE FORSKNINGSRESANDE

När forskningsresandena tar sig över floden ser de näcken titta fram ur vattnet.

Rita näckens ansikte eller hela näcken på ett annat papper

När forskningsresandena beger sig djupare in i skogen stöter de på de mest förunderliga blommor.

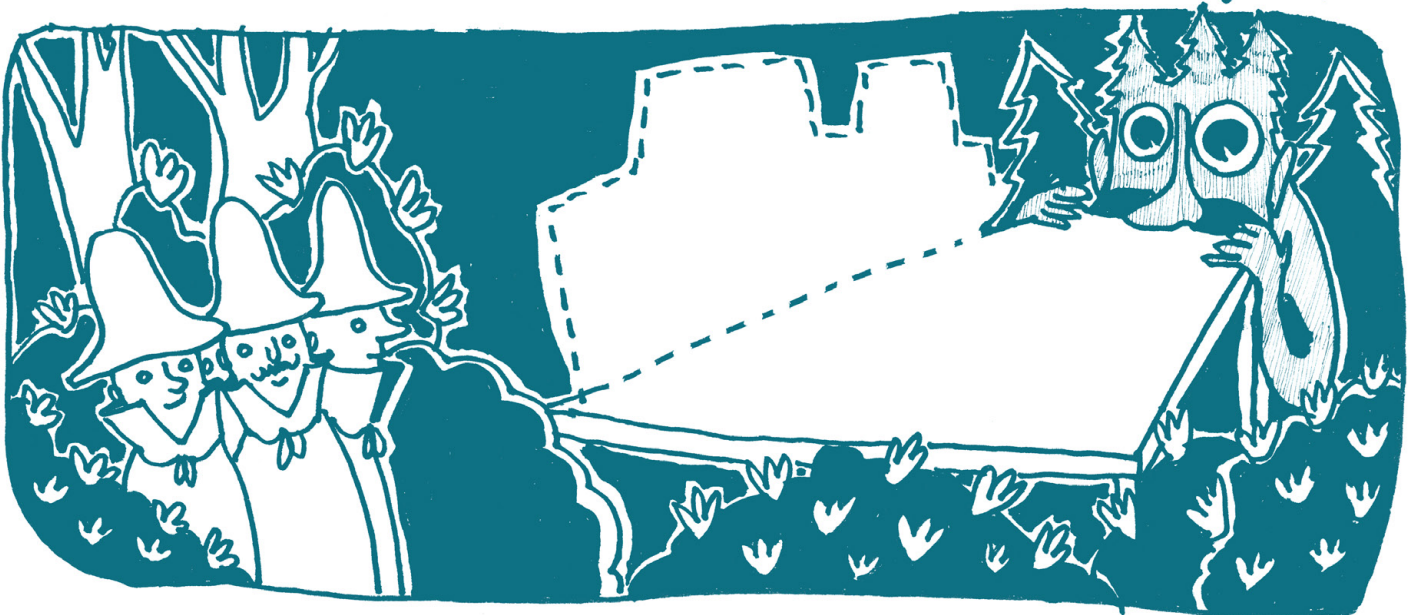
Rita blommorna i rutan.

När det lider mot kväll
blir skogen dyster och
forskningsresandena blir
rädda.

Plötsligt talar någon
högljutt i skogen på ett
konstigt språk. Din uppgift
är att beskriva språket i
bilder.

Den som talade var skogsguden Tapio som bjöd in forskningsresandena
till sin fest. Din uppgift är att rita läckerheterna på Tapios bord.

UKKO! UKKO!

Åska var något man både var rädd för och väntade på. Åskan hade en egen gud som hette Ukko. Ukko lockades fram genom att härma ljudet av åska. Säd och andra växter samt djur och människor behövde vatten. Man tänkte sig att Ukko blir ivrig och börjar mullra när han hör dånet. Samtidigt ville man dock inte göra Ukko arg eftersom man inte ville ha för mycket regn.

Hjälp byborna att locka fram Ukko och regn genom att härma ljudet av åska och regn. Vad annat kan man locka fram med ett ljud? Hurdant ljud?

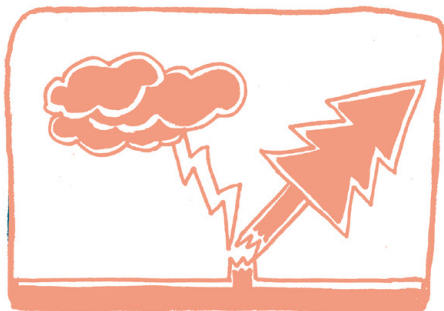

NATURENS KÄNSLOR

Förr i tiden ansåg man att naturkrafterna var personer med egen vilja, känslor och handlingsförmåga. Läs listan med känslorord på bilden tillsammans. Vilka känslor skulle du förena med de olika naturtillstånden på bilden och varför? Prova på olika sätt hur en glad vind eller en arg skog låter.

URSINNE

GLÄDJE

FRID

PIGGHET

TROLLFORMLER

Till gammal folktro hör också trollformler. Trollformler är ramsor och uttryck med vilka man trodde sig kunna få någonting att hända. Man önskade sig något positivt som till exempel milda vindar, en riklig skörd, god jaktlycka samt hälsa och ett långt liv.

Nämn någonting positivt som ni vill att ska hända i den närmaste framtiden. Hittar ni på en egen trollformel för det? Använd era egna trollstavar tillsammans med trollformlerna.

Mytiska anteckningar:

De nedan nämnda verken innehåller information om finländsk folktro och finländska myter (på finska). Verken har inspirerat uppgifterna i Rådarens viskning.

Aalto, Ilari & Helkala, Elina. 2015. Matkaopas keskiajan Suomeen. Atena.

Ojanen, Eero & Ulv, Daga. 2015. Suomen myyttiset linnut. Minerva.

Pulkkinen, Risto. 2015. Suomalainen kansanusko. Gaudeamus.

Simonsuuri, Lauri (red.) 2017. Myytillisiä tarinoita. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 5:e upplagan.

HELSINGIN YLIOPISTO
KASVATUSTIETEELLINEN TIEDEKUNTA

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Monilukutaitoa opitaan ilolla